

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו בליל ד' דחנוכה תשע"ט לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון אלף ס"ח

*

עוד יש לומר בזה, דגם אי נימא דאין המזבח מעכבת קדושת הבית, וגם בלי המזבח קדושת הבית עומדת על תלה, יש לדון אי היה אז חיוב בהדלקת המנורה. דהנה דעת המלחמות (עבודה זרה שם) שכאשר באו בה פריצים, גם המקדש עצמו יצא אז לחולין ע"ש. ואם כן אי נימא דקדושה ראשונה לא קידשה אלא לשעתה, הרי הוצרכו לקדש את הבית שנית כרינו.

ואיתא במשנה (שבתות יד.) שאין מקדשין אלא במלך ונביא ואורים ותומים וסנהדרין של שבעים ואחד, ובשתי תודות ובשיר וכו'. וכל שלא נעשית בכל אלו, הנכנס לשם אין חייב עליה. ואתמר עלה (שם טז.) רב הונא אמר בכל אלו תנן, ורב נחמן אמר באחת מכל אלו [נא מלך או כהן גדול או נביא או סנהדרין או שתי תודות. לשון רש"י שם טז:] ד"ה אפילו. אבל בחידושי רבי מאיר שמחה (שם טז.) כתב דהא דפליגי אי סגי באחת מכל אלו, היא רק לגבי המקדשין, מלך ונביא ואורים ותומים וסנהדרין, אבל במה שהוא נתקדש, שני תודות ושיר ודאי מעכב. וכן מבואר מתוספות (טז. ד"ה אין) דבימי שלמה ויהושע קשיא, דדבר המקדש היינו תודות (או שירי מנחה) לכולי עלמא בעי ע"ש. וכן מבואר בחזון איש (ח"מ ליקוטים סימן כד שבתות טז.), וכתב דיתכן שגם ברש"י יש טעות סופר וצריך לומר 'או סנהדרין ושתי תודות' ע"ש.

ומפרש התם, רב הונא אמר בכל אלו תנן, קסבר קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבא, ועזרא [דהואי בבית שני וקידש בלא מלך ובלא אורים ותומים], זכר בעלמא הוא דעבד. רב נחמן אמר באחת מכל אלו תנן, קסבר קדושה ראשונה קידשה לשעתה ולא קידשה לעתיד לבא, ועזרא קדושי קדיש, אף על גב דלא הוו אורים ותומים ע"כ.

ובגמרא (שם טז.) אמר רמי בר חמא אין העזרה מתקדשת אלא בשירי מנחה [בחלות של שירי מנחה הנאכלת לכהנים. והאי קידוש דנחמיה ועזרא בשתי תודות, דקידוש העיר כתיב, אבל עזרה מקיפים אותה בשירי מנחה] ע"כ. וברש"י (זבחים כד. ד"ה הואיל) מבואר שגם העזרה התקדשה על ידי שתי תודות. ובצאן קדשים (שם) כתב דלדידיה פשטות המשנה היא שאין חילוק בין העיר לעזרות, ושניהם מתקדשים על ידי שתי תודות, ולא כדעת רמי בר חמא ע"ש. ובשפת אמת

נמשך הדברים למה שדברנו אתמול, אי היה חיוב מצוה של הדלקת המנורה אחר שנכנסו החשמונאים וטיהרו את המקדש, או שהדליקו אותה רק זכר למקדש. כי בהיות שלא היה להם מזבח, עבור ששקצוהו היוונים לעבודה זרה, וכאשר אין מזבח אין כאן קדושת הבית, ולא היה מצוה להדליק. ולכן כבתה אינו זקוק לה, שגם בהדלקת המנורה אז לא היה חיוב הדלקה בכבתה.

ויש לומר בזה עוד, דזה תליא בפלוגתא אי קדושה ראשונה קדשה רק לשעתה, או קדשה גם לעתיד לבוא (מגילה י. שבתות טז.). דאי נימא דקדושת המקדש היא רק עד שעומד המקדש, אם כן כאשר נפסל המזבח נתבטלה קדושת המקדש, עד שיסדרו ויבנו מזבח חדש, ושפיר יש לומר דאין חיוב הדלקת המנורה עד שיהא מזבח ויחזור המקדש לקדושתה. אבל אי סבירא לן דמקריבין אף על פי שאין בית, דקדושתה לא מתבטלת לעולם מעת קדושתה הראשונה, אם כן כמו כן מדליקין נרות אף על פי שאין בית, כיון דהרצפה מקודשת קדושת עולם. ולכן גם כאשר ליכא מזבח וליכא קדושת הבית, לא בטלה מצות הנוגעות למקדש, ויש חיוב הדלקת הנרות.

ולכן מתחלה לא קיבלה אביי, כי איך יתכן שאסור להשתמש לאורה דומיא דמנורה, וכבתה אינו זקוק לה, הא במנורה כבתה זקוק לה. ואי דנימא כי ההדלקה אז בימי הנס לא היה בה חיוב, דכיון דאין מזבח אין מקדש, ובטלה קדושתה, אביי היה סבר דקדושה ראשונה קדשה גם לעתיד, ומדליקין אף על פי שאין בית, והיתה ההדלקה במקדש כמצותה, ואם כן מאי שנא דין כבתה מדין השתמשות לאורה. אבל כאשר שמעה מרבי יוחנן, שהוא גם כן סובר כוותיה דקדושה ראשונה קדשה לעתיד לבוא, כדאמרין (זבחים קז.) המעלה קדשים בחוץ בזמן הזה חייב, דקדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבוא [והויא לה ירושלים בית הבחירה, ושעת איסור הבמות הוא] ע"ש. ואם כן לדידיה הדלקת המנורה בימי חשמונאים היתה כמצותה, ואף על פי כן אומר דכבתה אינו זקוק לה, ואסור להשתמש לאורה, על כרחך דאין הטעם כהר"ן דאיסור שימוש הוא דהוי דומיא דמנורה, אלא באמת לא חייבו נרות חנוכה שצריכה להיות דומיא דמנורה, ולכן כבתה אינו זקוק לה, ואיסור להשתמש לאורה טעמא אחרינא אית ביה, וכמו שפירש רש"י שתהא להיכרא דפרסומי ניסא, ולכן אז קיבל אותה.

(שם) דרמי בר חמא הוסיף שחוץ מהשתי תודות מקדשים אותה גם בשירי מנחה ע"ש.

היוצא לנו מזה, דאי קדושה ראשונה קידשה רק לשעתה, כאשר נכנסו בה פריצים נתבטלה קדושת המקדש, והוצרכו לקדש אותה מחדש בשתי לחמי תודה (ושירי מנחה), וכיון שלא היה להם מזבח, ששיקצו אותה לעבודה זרה, אי אפשר היה להם לקדש את המקדש בחזרה עד שיבנו מזבח חדש שיקריבו תחלה שתי תודות.

והנה בירושלמי (סנהדרין א-ג) הקשו, על הא דאין מקדשין אלא בשתי תודות, ניחא בעלייתן מן הגולה שהקריבו ואחר כך קידשו, אבל בכניסתן לארץ איך קידש שלמה בשתי תודות, הלא העזרה עדיין לא נתקדשה. (וביאר במקדש דוד (סימן א' סק"ב) שאין לומר שיקריבו אותה בבמת יחיד ככל תודה, מפני שתודה זו שהיו מקדשים בה את העיר הרי היא קרבן ציבור, ואין קרבן ציבור בבמת יחיד). ומשני אמר רבי יוסי בי רבי בון בשתי תודות הבאות מנוב וגבעון [שהקריבו התודה בגבעון בבמה, והביאו לחמי תודה לקדש הבנין. פני משה] ע"כ. וביאר בשירי קרבן (ד"ה מנחת) שלא נפסלו בפסול יוצא כשיצאו מגבעון, שהם היו קדשים קלים, והיו נאכלים בזמן נוב וגבעון בכל ערי ישראל ע"ש.

והנה מה שאמר שבעלייתן מן הגולה ניחא, פירש ברידב"ז דסבירא ליה דמקריבין אף על פי שאין בית, דקדושה ראשונה קדשה לשעתה ולעתיד לבוא, והקריבו תודה ואחר כך קידשו לזכר, אבל בכניסתן מתחלה לארץ, שלא נתקדש עדיין העזרה, במה קידשו, ותירצו בתודות הבאות מנוב וגבעון ע"כ.

ולכאורה תקשה עדיין, למאן דאמר דלא קידשה לעתיד לבוא, איך קידשוה בעלייתן מן הגולה בשתי תודות, דהא נוב וגבעון כבר בטלו. וברידב"ז כתב דלמאן דאמר דלא קידשה לעתיד, בלאו הכי לא קשיא כלל, דהא לדידיה באחת מכל אלו תנן, ולא צריך כל הני לקדש ע"כ. אבל לפי מה שנתבאר לעיל, דהשתי תודות או השירי מנחה, היא לעיכובא לכולי עלמא, אם כן תקשה איך קדשוהו בימי עזרא מחדש.

ובתוספות (שבועות טו. ד"ה אין עזרה מתקדשת אלא בשירי מנחה) הקשו, תימא למאן דאמר (ובחים ק"ג) דאין מנחה בבמה, היאך מתקדשת. בשלמא בימי עזרא איכא למימר דסבר כמאן דאמר קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבא, ועזרא זכר בעלמא הוא דעבר, אבל בימי שלמה ויהושע קשיא. ויש לומר כיון שהכל בא בבת אחת, הקידוש ועשיית מנחה, לא חשבינן מנחה בבמה, ובקמיצה ובהקטרה היתה מקומה מתקדש, וכל העבודה היתה מחנכתה ומתקדש מקומה ע"ש. וכמו כן יש לומר לגבי השתי תודות, שהקרבתם וקידוש המקום באין כאחד. ולכן גם בימי עזרא, גם למאן דאמר דקדושה ראשונה לא קידשה לעתיד, הקריבו אותה במקומה על המזבח, ובוה עצמו נתקדשה העזרה.

ומעתה בימי היוונים שבאו בה פריצים וחללו גם בנין המקדש, שיצא לחולין, למאן דאמר קדושה ראשונה לא קידשה לעתיד, הרי הוצרכו לקדשה שנית בהבאת קרבן תודה, או שירי מנחה, והרי אין להם מזבח. ועל כרחך הוצרכו להמתין עד שיבנו מזבח חדש, ושם יקריבו הקרבנות, ובעת העבודה תבוא הקידוש יחד. אבל עד שהקימו המזבח אין כאן באמת קדושת המקדש, וממילא גם אין חיוב הדלקת הנרות, והדליקוהו רק לזכר. אבל למאן דאמר דקידשה גם לעתיד לבוא, לא הוצרכו

לקידוש מחדש, וכמו שמקריבין כאשר אין בית, מדליקין המנורה כאשר אין בית, והיתה חיוב הדלקתה ממצות התורה.

ולכן מתחלה לא קיבלה אביי, כי שני הדינים של כבתה ואיסור להשתמש לאורה סותרין זה את זה, דבמקדש גם כבתה זקוק לה. ואין לומר שההדלקה אז לא היתה אלא לזכר, ועל כן אין הלכותיה דומה כולו למקדש, דהוי סבירא ליה לאביי דקדושה ראשונה קידשה גם לעתיד לבוא, ויש חיוב הדלקה גם כאשר אין בית, ולא צריכין קידוש מחדש. אבל אחר ששמע כן גם מרבי יוחנן, הרי הוא גם כן סובר דקידשה לעתיד לבוא, ואף על פי כן מחלק בין כבתה דאין זקוק לה, ואוסר להשתמש לאורה, על כרחך דטעמא אחרינא יש בה, וכסברת רש"י דנרות חנוכה אינו דומה למנורה, וכבתה אינו זקוק לה, אלא דאין להשתמש לאורה משום היכר דפרסומי ניסא, ולכן אז קיבלה.

*

ובזה היה נראה לבאר טעם לשבח, על מה דאיתא ברמ"א (סימן תרע"ב) שיש קצת מצוה ברבוי הסעודות, משום דבאותן הימים היה חנוכת המזבח. ונוהגין לומר זמירות ושבחות בסעודות שמרבין בהם, ואז הוי סעודת מצוה ע"כ. ובאמת גם אצל ההדלקה מאריכין בזמירות, שלא מצינו כן בשאר מצוה. והמנהג לומר ויהי נועם, ושיר של פגעים, ומזמור שיר חנוכת הבית לדוד, ויש אומרים גם מזמור לתודה, ויש להבין למה בחרו במזמורים אלו דייקא.

ונראה כי הנה אומרים (בפיטו מעו צור) יוונים נקבצו עלי אזי בימי חשמנים, ופרצו חומות מגדלי וכו', בני בינה ימי שמונה קבעו שיר ורננים. ויש לדקדק דהוי ליה למימר דקבעו הדלקת הנרות והלל והודאה, ולמה תיאר אותם בשיר ורננים. אך לפי מה שנתבאר לעיל דכאשר באו בה פריצים יצאה המקדש כולו לחולין, והוצרכו לקדש אותה מחדש. ועל זה אמרו במשנה (שבועות יד.) דקידשוה בשתי תודות ובשיר. וביארו בגמרא (שם טו.) בשיר של תודה [היו אומרים שם בכנורות וכו'] ומהו שיר של תודה מזמור לתודה (תהלים ק), בכנורות ובנבלים ובצלצלים על כל פינה ופינה ועל כל אבן גדולה שבירושלים, ואומר ארוממך ה' כי דליתני וגו' [הוא מזמור שיר חנוכת הבית], ושיר של פגעים וכו', ואומר יושב בסתר עליון בצל שדי יתלונן עד כי אתה ה' מחסי עליון שמת מעונך ע"כ. על כן גם אנו יוצאים בימים אלו בשיר, לרמוז על השיר שאמרו אז בחנוכת המקדש. ועל כן אנו מזמרים מזמורים הללו דייקא, כי במזמורים אלו קידשוהו או את העזרה.

ואם כי אין השיר מתקנת חז"ל על ימים הללו, מכל מקום 'בני בינה', המבינים דבר מתוך דבר, ומשיגין שכאשר באו פריצים וחללוהו, יצאה המקדש לחולין, והוצרכו לקדשה שנית בשיר, על כן הם 'קבעו' לעצמם 'שיר ורננים'. וזהו שהקדים יוונים נקבצו עלי 'פרצו חומות מגדלי', וכיון שנכנסו בה פריצים, קבעו בני בינה לעצמם שיר ורננים, דוגמת קידוש העזרה שהיתה בשיר.

והנה המרבה בסעודה בימי חנוכה, הם לפי ראות העין סעודת הרשות, כי לא קבעו למשתה ושמחה כמו פורים. אך הסיבה שמרבין היא משום חנוכת המזבח, שבאו בה פריצים והוצרכו לחינוך חדש, ודבר זה היה בלחמי תודה ושירי מנחה ובשיר, על כן נוהגין לומר זמירות ותשבחות בהסעודה, להורות כי סעודה זו של לחם, הם לרמוז על קידוש העזרה מחדש בלחם ובמנחה, והיתה אז גם כן ריבוי שירות בכנורות ובנבלים, ושפיר הוי סעודת מצוה. ■